

УДК 338.47:339.9(045)

ГРИЧКОЄДОВА М.В.,
к.е.н., доцент кафедри економіки повітряного транспорту
Факультету економіки та бізнес-адміністрування
Національного авіаційного університету
ЗИЛЬОВА А.Д.,
магістр, студентка 2 курсу
Національний Авіаційний Університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ АВІАЦІЙНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

***Анотація.** В статті наведені статистичні дані міжнародних авіаційних пасажирських перевезень та проаналізована їх динаміка, що впливає на їх зміну та розвиток. Об'єктом дослідження виступають особливості вітчизняних та зарубіжних авіакомпаній. Проведено дослідження авіаційного ринку пасажирських перевезень та міжнародних ринку авіаційних пасажирських перевезень.*

***Ключові слова:** авіаційна галузь, авіакомпанія, конкурентоспроможність, пасажирські перевезення, конкурентоспроможність українських авіаліній.*

Гричкоєдова М.В., к.е.н., доцент кафедри економіки воздушного транспорта Факультета экономики и бизнес-администрирования, Национального авиационного университета
Зылова А.Д., магистр, студентка 2 курса, Национальный авиационный университет

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ АВИАЦИОННЫХ ПАССАЖИРСКИХ ПЕРЕВОЗОК

***Аннотация.** В статье приведены статистические данные международных авиационных пассажирских перевозок, проанализирована их динамика и факторы, которые влияют на изменение и развитие. Объектом исследования выступают особенности отечественных и зарубежных авиакмпаний. Предметом исследования выступает авиационный рынок пассажирских перевозок, рынок международных авиационных пассажирских перевозок.*

***Ключевые слова:** авиационная отрасль, авиакмпания, конкурентоспособность, пассажирские перевозки, конкурентоспособность украинских авиалиний.*

Hrychkoiedova Maryna, PhD in Economics s, Associate Professor of the Department of Economics of Air Transport of the Faculty of Economics and Business Administration, National Aviation University
Zylova Anna, magistrate , 2th year student, National Aviation University

COMPETITIVENESS OF INTERNATIONAL AVIATION PASSENGER TRANSPORTATION

***Annotation.** This article presents statistical data of international air passenger traffic and analyzes their dynamics, which affects their change and development. The object of the study are the features of domestic and foreign airlines. The subject of the research is the aviation market of passenger transportation, the market of international air passenger transportation.*

***Key words:** aviation industry, airline, competitiveness, passenger transportation, competitiveness of Ukrainian airlines.*

Актуальність проблеми. Проблеми та наслідки проблем ринку авіаперевезень: низький рівень конкуренції в сегменті авіаперевезень, що, в тому числі обумовлено високим порогом входу (як технологічним, так і фінансовим); відсікання від загальної транспортної системи країни частини території (ОРДЛЮ, АРК), починаючи з 2014 року; крім того, значно погіршені відносини з РФ (аж до заборони прямого авіасполучення між країнами), що знизило потенціал використання українських повітряних магістралей в якості транзитних; низький рівень доходів населення країни, що істотно обмежує локальний попит на авіаперевезення; низький рівень кваліфікації робітників аеропорту; низький рівень заробітної плати працівникам; маленький парк літаків і його мережа; неефективне виробництво вітчизняних літаків;

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Помітний внесок у розвиток теоретичних та практичних основ дослідження конкурентоспроможності підприємств внесли Ансофф І., Зав'ялов П. С. Ламбен Ж. Ж., Портер М., Стрікленд Дж., Томпсон А. А., Хассі Д., а також вітчизняні вчені Загорулько В.М., Коба В. Г., Кулаєв Ю. Ф., Кулик В. А., Мерхеж Р. Е., Мова В. В., Щелкунов В. І., Ященко Л. А. В своїх наукових працях вчені широко висвітлювали сутність та види конкурентоспроможності, методи її аналізу, оцінки та моніторингу. Але в роботах українських вчених не приділено достатньої уваги комплексному аналізу конкурентоспроможності українських авіакомпаній.

Мета статті полягає в аналізі конкурентоспроможності українських авіакомпаній на міжнародному ринку пасажирських перевезень. У відповідності до були розглянуті такі задачі, як: визначити сутність поняття

конкурентоспроможності підприємства, проаналізувати тенденції розвитку ринку пасажирських авіаперевезень, проаналізувати стан та перспективи розвитку ринку пасажирських авіаперевезень України, охарактеризувати стан міжнародних та українських авіакомпаній.

Виклад основного матеріалу. Авіатранспорт – один з найбільш значущих секторів транспорту в світовій економіці. Ринок авіаційних послуг має найшвидші з поміж всіх видів транспорту темпи зростання. Ринок пасажирських авіаперевезень має найшвидші з-поміж всіх видів транспорту України темпи зростання. Розвиток і регіональних, і міжнародних перевезень упродовж останніх десяти років обумовлено зростанням економіки країни та обсягів транзитного трафіку. Україна може надалі суттєво збільшувати обсяги і пасажирських, і вантажних перевезень авіаційним транспортом.

Категорія конкуренції є найбільш відомою, але й найбільш неоднозначною у трактуванні. Найбільш класичним є визначення Адама Сміта, на думку якого конкуренція - це поведінкова категорія, коли індивідуальні продавці і покупці борються на ринку за більш вигідні продажі і купівлі відповідно.

Іозеф Шумпетер стверджував, що, принаймні, з точки зору економічного зростання, конкуренція являє собою суперництво старого з новим: нові товари, нові технології, нові джерела забезпечення потреб, нові типи організації. К. Макконел та С. Брю вважають, що обов'язковими умовами конкуренції є “наявність великої кількості покупців і продавців”, а також “можливість вільно виходити на ринок і покидати його”. [2]

Варто відзначити, що на українському ринку авіаперевезень активно з'являються і працюють іноземні перевізники, які створюють свою інфраструктуру сервісу авіатехніки та обслуговування клієнтів. За допомогою державного регулювання здійснюється підтримка вітчизняного перевізника, але умови сучасної конкуренції диктують свої правила ведення бізнесу, тому відпрацювання методичного забезпечення конкурентоспроможності авіапідприємств стає дуже важливим фактором, оскільки конкурентоспроможні авіапідприємства є основою конкурентоспроможності як авіатранспортної галузі України зокрема, так і всієї транспортної галузі в цілому [4].

Цивільна авіація є найбільш швидким, але в той же час і найбільш дорогим видом транспорту, тому великі обсяги авіаперевезень характерні для країн з високим розвитком економіки, з вигідним географічним положенням. Так, 26,2% загального обсягу перевезень пасажирів на міжнародних та внутрішніх регулярних лініях було виконано в 2017 р. європейськими авіакомпаніями, а 23,1% - авіакомпаніями Північної Америки. Від загального обсягу перевезень на долю АК Азії і Тихого океану припало найбільше – 36.5%. Авіакомпаній Латинської Америки і Карибського басейну виконали 6,8% від загального обсягу пасажирських перевезень, авіакомпаній Близького Сходу – 5.3% і авіакомпаній Африки – 2.0% (див. табл. 1).

Рис. 1. Динаміка міжнародних і внутрішніх перевезень в світі за 2017 р. за географічним положенням

Міжнародна асоціація повітряного транспорту (International Air Transport Association - IATA) періодично проводить аналіз поточного стану індустрії повітряного транспорту, ринків авіаперевезень та розробляє поточні і довгострокові прогнози, а також стратегію асоціації з врахуванням політики урядів різноманітних держав на основі результатів свого співробітництва з регіональними авіатранспортними організаціями.

При цьому проблеми навколишнього середовища висуваються на перший план, очікується прискорене витіснення застарілої авіатехніки, яка не задовольняє більш жорстким вимогам і стандартам щодо шуму і емісії авіадвигунів. Збільшення об'ємів перевезень буде стримуватись ускладненням і встановленням більш жорстких формальностей в аеропортах і вимог безпеки.

Рис. 2. Динаміка міжнародних і внутрішніх перевезень в світі за 2008-2017 рр.

Згідно з даними, можна зробити висновки, що кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом на міжнародних і внутрішніх рейсах стрімко зростає. З часів занепаду авіаційної галузі у 2009 р. кількість пасажирів зростає з -0.4% до 7.2% у 2017 р. (див. рис. 2). Ситуація з міжнародними авіаційними перевезеннями з 2009 р. до 2017 р. така сама і зростає з 1.3% до 7.9% відповідно (див. рис. 3).

Рис. 3. Динаміка міжнародних перевезень в світі за 2008-2017 рр.

Прогнозується, що кількість авіапасажирів в світі до 2035 року досягне позначки в 7,2 млрд осіб, що вдвічі більше показника 2015 року, який склав близько 4 млрд авіапасажирів. Про це свідчить прогноз Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA) [9]. Прогнозується, що попит на авіаперевезення протягом наступних двох десятиліть зростає вдвічі. Поштовхом для цього послужить розвиток міжнародної торгівлі і потреба людей досліджувати нове, використовуючи при цьому сучасні технології. [11]

Так, прогноз зростання пасажиропотоку підтверджує, що сильним фактором розвитку галузі буде Азійсько-Тихоокеанський регіон. Як очікується, саме на нього буде становити більше половини нових авіапасажирів протягом наступних 20 років: 1,8 млрд осіб на рік при загальному пасажиропотоку в 3,1 млрд.

Головними конкурентами українських авіакомпаній в європейському регіоні є авіакомпанії Air France-KLM, British Airways, Lufthansa, Austrian Airlines, Alitalia, Czech Airlines. Тому ніші для українських авіакомпаній на внутрішньо-європейському ринку практично немає, крім власного права на міжнародні перевезення в Україну і з України, чим власне і скористалася авіакомпанія МАУ.

На ринку пасажирських перевезень працювали 18 українських авіакомпаній. Тут абсолютними лідерами є “Міжнародні авіалінії України”, “Роза вітрів”, “Azur Air Ukraine”, “Atlasjet Україна” і “Bravo Airways”. Найбільший учасник ринку – “МАУ” – відносно 2016 року наростив обсяги пасажирських перевезень на 16,4 %, до майже 7 мільйонів осіб. Минулого року регулярні пасажирські перевезення виконували 10 українських авіакомпаній до 43-х країн світу. На цих лініях вони перевезли 5 837 500 осіб (+18,1 %), що також стало історичним рекордом. При цьому було відкрито 10 нових напрямків. Чартерними рейсами та на авіалініях в інших країнах було перевезено 3 787 200 осіб (+49 %).

Суттєво збільшили перевезення і зарубіжні авіакомпанії, які літають в Україну. Минулого року наші аеропорти на регулярній основі відвідували літаки 29 іноземних компаній з 27 країн світу, з-поміж них стали катарська “Qatar Airways”, іранська “Kish Air” та італійська “Ernest Airlines”. Іноземні перевізники, як і українські, почали експлуатацію 10 нових авіаліній. Їхніми послугами скористалися 4 975 800 осіб (+29,3 %). Це

не набагато поступається рекордному показникові “докризового” 2013 року – 5,85 мільйонів пасажирів. Але тоді до України літали цілих 56 авіакомпаній з 32 країн. Отже, у загальній структурі міжнародних пасажирських перевезень 2017 року частка українських авіакомпаній склала 54 %, зарубіжних – 46 % [7-9].

За статистичними даними за 2017 рік кількість перевезених пасажирів збільшилась порівняно з попереднім роком на 27,5 відсотка та склала 10555,6 тис. чоловік, у т. ч. на міжнародних рейсах кількість пасажирів зросла на 28,6 відсотка та склала 9614,5 тис. чоловік. Кількість перевезених пасажирів на регулярних рейсах збільшилась на 18 відсотка та склала 6768,4 тис. чоловік, у т. ч. на міжнародних рейсах – збільшилась на 18,1 відсотка та склала 5837,5 тис. чоловік. У 2017 році було виконано на 17% більше комерційних рейсів, ніж у 2016 році; в т. ч. міжнародних комерційних рейсів було виконано на 15% більше. Пасажиропотоки через аеропорти України зросли на 27,6 відсотка та становили 16498,9 тис. чоловік, у т. ч. на міжнародних рейсах пасажиропотоки зросли на 29,2 відсотка та становили 14591,1 тис. чоловік. (див. табл. 1) [6-8].

Таблиця 1

Динаміка міжнародного і внутрішнього ринку пасажирських авіаперевезень України за 2016-2017 роки

Показник	Одиниці виміру	Всього			у т.ч. міжнародні		
		Роки		%, (2017/ 2016)	Роки		%, (2017/ 2016)
		2016	2017		2016	2017	
Перевезено пасажирів, тис. чол.	тис. чол.	8277,8	10555,6	127,5	7475,3	9614,5	128,6
в т.ч. регулярних	тис. чол.	5736,0	6768,4	118,0	4944,1	5837,5	118,1
Виконано комерційних рейсів, одиниць	тис.од.	79,5	93,0	117,0	67,9	78,1	115,0
в т.ч. регулярних	тис.од.	55,2	63,3	114,7	44,6	49,9	111,9
Пасажиропотоки, тис. чол.	тис. чол.	12929,9	16498,9	127,6	11294,5	14591,1	129,2
в т.ч. регулярних	тис. чол.	10376,2	12646,1	121,9	8775,6	10770,3	122,7
Виконані пасажиро-кілометри, млн. пас.км	млрд. пас.км	15,5	20,3	131,0	15,2	19,9	130,9
в т.ч. регулярних	млрд.пас.км	10,6	12,6	118,9	10,3	12,1	117,5

Зростаючий попит на пасажирські перевезення авіаційним транспортом України вимагає реалізації комплексних заходів, спрямованих на розвиток потенціалу цього виду транспорту та підвищення ефективності його використання. Та попри динамічні процеси, авіаційна галузь України має свої проблеми, які необхідно усувати задля розвитку пасажиропотоку та встановлення конкурентоспроможності серед міжнародних авіаліній. Такими проблемами є застарілий флот, висока вартість лізингу, високі ціни на білети, невідповідність сервісу, брак кваліфікованих кадрів, несприяння держави для розвитку цієї галузі тощо. Всі ці проблеми в більшій або меншій мірі впливають на авіакомпанії та розвиток авіації в країні.

Висновок. Було визначено, що категорія конкуренції є найбільш відомою, але й найбільш неоднозначною у трактуванні. Економічний сенс конкуренції полягає у суперництві між підприємцями за одержання найвищого прибутку. Згідно проаналізованих статистичних даних, кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом на міжнародних і внутрішніх рейсах стрімко зростає. Прогнозується, що кількість авіапасажирів в світі до 2035 року досягне позначки в 7,2 млрд осіб, що вдвічі більше показника 2015 року. Пасажиропотоки через аеропорти України так само мають тенденцію до зростання, що може свідчити про розвиток цивільної авіації в країні.

Зростаючий попит на пасажирські перевезення авіаційним транспортом України вимагає реалізації комплексних заходів, спрямованих на розвиток потенціалу цього виду транспорту та підвищення ефективності його використання. Та попри динамічні процеси, авіаційна галузь України має свої проблеми, які необхідно усувати задля розвитку пасажиропотоку та встановлення конкурентоспроможності серед міжнародних авіаліній. Такими проблемами є застарілий флот, висока вартість лізингу, високі ціни на білети, невідповідність сервісу, брак кваліфікованих кадрів, несприяння держави для розвитку цієї галузі тощо. Всі ці проблеми в більшій або меншій мірі впливають на авіакомпанії та розвиток авіації в країні.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О.В. Проблеми формування бізнес-моделі авіакомпанії в ринкових умовах / О.В. Ареф'єва, І.М. Мягких // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 9. – С. 91-94.
2. Дяченко Т.О. Визначення конкурентоспроможності авіотранспортних підприємств та стратегії її підвищення: Дис.канд. екон. наук: 08.07.04/ Національний авіаційний університет. – К., 2002. – 153 с.

3. Гричкоєдова М.В. Формування теоретичних та концептуально-методичних підходів до побудови стратегії конкуренції авіакомпанії / М. В. Гричкоєдова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 4. – С. 138-142. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2012_4_32.
4. Кулаев Ю.Ф., Щелкунов В.И. Экономика гражданской авиации Украины. Монография. – К.: Издательство «Феникс», 2010.-736 с.
5. Марінцева К. «Наукові основи та методи забезпечення ефективного функціонування авіатранспортних систем» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://diser.ntu.edu.ua/Marinzeva_dis.pdf
6. Міністерство Інфраструктури України Статистичні дані в галузі авіатранспорту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html>
7. Сидоренко К.В. Концептуальний підхід до формування конкурентоспроможності провідних міжнародних аеропортів в умовах світоцивілізаційної траєкторії розвитку авіатранспортного ринку // Бізнес Інформ.– 2014.– №3. – С. 173–182.
8. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://avia.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Держкомстату [Електронний ресурс] –Режим доступу: www.ukrain.gov.ua
10. Офіційний сайт Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iata.org/index.htm>
11. Офіційний сайт Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.icao.int
12. Сьогодні «Кількість авіапасажирів у світі до 2035 року подвоїться – прогноз» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/world/kolichestvo-aviapassazhirovo-v-mire-k-2035-godu-udvoitsya-prognoz-766222.html>
13. Aviation policy and geopolitics 2012 Chicago, USA: Boeing corporation, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.boeing.com>
14. ICAO Strategic Objectives 2014-2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.icao.int/abouticao/Pages/Strategic-Objectives.aspx>